

Faiz Oranı “Caps, Collars ve Floors”larının Muhasebeleştirilmesi

Nejat TENKER*

Caps, Collars and floors are other tools for transferring financial risk away from companies to the financial sector. They are rather new techniques comparing to others like financial futures, options and many others. They are first appeared in the market in early nineties. An interest rate cap, for example, is an agreement between a bank and a borrower with floating rate debt where the bank takes the responsibility to cap the cost of this debt over an agreed rate for an agreed period of time. In other words the bank will pay any interest costs arising as a result of an increase in the cost of the floating interest rate debt above the agreed cap rate. The aim of this article is not to explain the technical specifications of such financial techniques, but opening discussions on the possible accounting entries of such transactions among the accountants in the lights of generally accepted accounting principles and accounting practices in Turkey.

1. Giriş

Caps, Collars ve Floors ikinci jenerasyon türevlerdir. Bu türevler, faiz oranlarındaki değişikliklerden korunma amacını taşır. Böylece banka yönetimi, kısa vadeli kaynaklarla finanse edilecek orta vadeli projeleri, faiz oranlarında meydana gelebilecek önemli artışlarının işletme karı üzerindeki olumsuz etkilerinden korunabilir.

Faiz Cap'ı bir banka ile borçlusu arasında yapılan bir faiz sözleşmesidir. Buna göre, banka borcun maliyetinde, üzerinde anlaşılan bir faiz oranının üstünde bir artış olduğunda bu farkı borçluya ödeyecektir.

Bir işletmenin bir projeye yatırım yapacağını düşünelim. Bu proje ancak proje maliyeti % 16 olduğu ana kadar karlı olabilecektir. Bu durumda bu işletme banka ile anlaşarak faiz oranını ödeyeceği bir prim karşılığında % 16 da sabitleştirebilir. Böylece Caps süresince proje karlı olabilecek ve işletme faiz oranlarının bu oranın altında seyretmesi halinde düşük faiz oranından da yararlanmaya devam edecektir. Banka açısından ise bir pirim tahsilatı söz konusudur. Faiz oranlarının % 16'yı geçmesi riski ayrıca bulunmaktadır.

FAİZ ORANI "CAPS, COLLARS VE FLOORS" LARININ MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Faiz Oranı Floor'u ise bir banka ile bankaya değişken faizli kredi veren arasında yapılan bir anlaşma olup, bununla kaynak sağlayanın faiz oranları düşerse bile belirli bir faiz geliri elde etmesi sağlanır. Böylece faiz oranlarında meydana gelen düşmenin yaratacağı gelir kaybı banka tarafından karşılanacaktır.

Faiz Oranı Collar'ı ise Caps ve Floor'un birleşiminden doğmuş bir uygulamadır. Böylece Collar'ın alıcısı bir caps satın almış olurken, aynı anda collar keşidecisine floor satarak faiz oranlarının alt ve üst limitlerini sabitleştirmiş olur.

2. Muhasebeleştirmeye Etki Eden Özellikler

- Bu finansal araçlar OTC (Over the Counter) işlemleri olarak yapılırlar, bu nedenle future sözleşmelerde olduğu gibi marj yatırılması söz konusu olmamaktadır.

- Bunlardan Intrinsic ve Time değerinden söz edilebilir. Bilindiği gibi Intrinsic değeri bu sözleşmelerin kullanılacağı andaki değeri ile sözleşmede konu edilen varlığın değeri arasındaki farktır. Time değeri ise bu sözleşmelerin fiyatının zaman içinde olumlu yönde hareket ederek daha değerli olmasını sağlayan değerdir.

- Bu araçların keşidecisinin potansiyel karı tahsil edilen pirim olurken, riski sınırsızdır. Buna karşı bu araçları satın alanın zararı ödediği pirim olmaktadır. Kar olasılığı ise sınırsızdır.

- Keşideciye ödenen pirimler geçici bir hesapta tutulmalı ve borcun vadesi ile orantılı olarak amorti edilmelidir.

- Hedge veya spekülasyon amacıyla yapılması muhasebeleştirme de dikkate alınmalıdır.

3. Muhasebeleştirilmesi

Örnek 1¹

Bir işletme 1.1.199. tarihinde, 5 yıl vadeli, \$ 10.000.000 değişken faizli bona ihraç etmiştir. Bonoların faiz oranı LIBOR + .20 olup, altı aylık dönemler (30 Haziran ve 31 Aralık) itibariyle sabittir.

İşletme faiz oranlarındaki değişiklik olasılığında doğabilecek zararı hedge edebilmek için altı aylık dönemleri kapsayacak şekilde CAP satın almıştır. Cap için ödenecek pirimlerin oranı her altı aylık dönem için % _ olarak saptanmıştır

Sözleşmenin başlangıcında LIBOR % 7.9 dur. Her bir Cap sözleşmesinin strike değeri ise % 8'dir. LIBOR 30 Haziranda 9 olmuştur.

¹Bu örneğin hazırlanmasında Prof.Dr.Orhan Sevilengül ile birlikte Interbank'a yapılan bir çalışmadan yararlanılmıştır.

NEJAT TENKER

Çözüm 1 :

a) Cap satın alınması

-----	2/1	-----	
215 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR (Yp)		50.000	
Ödenen Cap Pirimleri			
103 YURT DIŞI BANKALARDAN			
ALACAKLAR (Yp)			50.000
Vadesiz Hesap			
Serbest Hesap			
..Bankası			
-----		-----	

b) Cap sözleşmesi satın alınması

-----	2/1	-----	
951 FAİZ ORANI VE DÖVİZ KURUNA İLİŞKİN			
İŞLEMLERDEN ALACAKLAR			
Döviz ve Faiz Haddi ile İlgili			
İşlemlerden Alacaklar (Yp)			
Diğer			
.. Cap Alımı			
955 FUTURE İŞLEMLERDEN BORÇLAR			1
Döviz ve Faiz Haddi ile İlgili			
İşlemlerden Borçlar (Yp)			
Para ve Faiz Optionları			
...Cap Alımı			
-----		-----	

c) Ocak ayı borçlanma faizinin tahakkuku (% 7.9 + .20)

-----	31/1..	-----	
237 DÖVİZ VAZİYETİ		68.794	
553 ALINAN KREDİ VE FONLARIN			
FAİZ KOM.TAHAKKUKLARI			68.794

$$10.000.000 \$ \times 31 \times (7.9 + 0.20) / 36.500 = 68.794$$

FAİZ ORANI "CAP, PS, COLLARS VE FLOORS" LARININ MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

----- 31/1.. -----
 773 ÇIKARILMIŞ BONOLARA VERİLEN
 FAİZLER
 236 DÖVİZ ALIM SATIM HES.
 68.794 x kur = TL

d) Pirimin amorti edilmesi (borçlanma maliyetine eklenmesi)

----- 31/1.. -----
 237 DÖVİZ VAZİYETİ 833
 215 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR (YP)
 Diğer Çeşitli Alacaklar 833
 ... Ödenen Cap Pirimleri
 50.000 / 60 ay (veya 5 yıl)

----- 31/1.. -----
 773 ÇIKARILMIŞ BONOLARA VERİLEN
 FAİZLER
 236 DÖVİZ ALIM SATIM HES.
 833 x Kur = TL

e) Tahsil edilecek faiz farkının tahakkuku ile borçlanma maliyetinden indirilmesi

----- 2/1 -----
 239 DİĞ. ÇEŞİTLİ DÖNEN VARLIKLAR 849
 Diğer Borçlu Hesaplar
 ... Cap İşlemlerinden Alacaklar
 237 DÖVİZ VAZİYETİ 849
 10.000.000 \$ x 31 x (8.1- 8.0) / 36.500 = 849

----- 31/1.. -----
 236 DÖVİZ ALIM SATIM HES.
 773 ÇIKARILMIŞ BONOLARA
 VERİLEN FAİZLER
 849 x Kur = TL

102

Ocak ayı sonunda LIBOR 7.9 % olduğu ve borçlanma faizi LIBOR + 0.20 olması nedeniyle borçlanma maliyeti % 8.1 olmuştur. Ancak Cap sözleşmesine göre fark \$ 849 karşı taraftan alınması gereken tutar olmaktadır. Bu düzeltme işlemleri her ay sonunda LIBOR'un yönüne göre yapılacaktır.

e) Haziran ayı sonunda (birikmiş gider reeskontunun \$ 380.000 olduğu varsayımına göre faiz giderinin ödenmesi

----- 31/1.. -----	
237 DÖVİZ VAZİYETİ	73.593
553 ALINAN KREDİ ve FONLARIN FAİZ -KOM.TAHAKKUK	380.000
103 YURT DIŞI BANKALARDAN ALACAKLAR (YP)	453.698
Vadesiz Hesap	
Serbest Hesap	
...Bankası	
(10.000.000 x 9.2 x 180)/36.500 = 453.698	

----- 31/1.. -----	
773 ÇIKARILMIŞ BONO VERİLEN FAİZLER
236 DÖVİZ ALIM SATIM HES.
\$ 73.698 x Kur = TL

f) Pirimin amorti edilmesi (borcun maliyetine eklenmesi)

----- 31/1.. -----	
237 DÖVİZ VAZİYETİ	833
215 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR	833
...Ödenen Cap Pirimleri	

$$50.000 / 60 = 833 \$$$

----- 31/1.. -----	
773 ÇIKARILMIŞ BONOLARA VERİLEN FAİZLER
236 DÖVİZ ALIM SATIM HES.
\$ 833 x Kur = TL

FAİZ ORANI "CAPS, COLLARS VE FLOORS" LARININ MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

g) Faiz farkının tahsili (bu ana kadar birikmiş alacak \$ 52.000 olduğu varsayımına göre)

-----	2/1	-----	
103 YURT DIŞI BANKALARDAN ALACAKLAR(YP)		59.178	
Vadesiz Hesap			
Serbest Hesap			
.. Bankası			
239 DİĞER ÇEŞ.DÖN.VARLIKLAR		52.000	
Diğer Borçlu Hesaplar			
Cap İşlemlerinden Alacaklar			
237 DÖVİZ VAZİYETİ		7.178	
$10.000.000 \times (9.2 - 8.0) \times 180/36.500 = 59.178$			

-----	31/1..	-----	
236 DÖVİZ ALIM SATIM HES.		
733 ÇIKARILMIŞ BONOLARA			
VERİLEN FAİZLER		
7.178 x Kur =		TL	

h) Sözleşmenin sona ermesi

-----	2/1	-----	
955 FUTURE İŞLEMLERDEN BORÇLAR			1
951 FAİZ ORANI ve DÖVİZ			
KURUNA İLİŞKİNİŞLEMLERDEN			
ALACAKLAR			1

Bu örnekte dikkat edilmesi gereken nokta işlemin Hedge amacıyla yapılmasıdır. Bu nedenle de muhasebeleştirmede karşı taraftan tahsil edilen Cap sözleşmesi farkı borcun maliyetinden indirilmektedir. Ayrıca, ödenen pirim de borçlanma maliyetine eklenmiştir.

4. Sonuç

Her ne kadar tezgah üstü işlemlerden ise de ikinci nesil türev ürünlerinden olan bu ürünler oldukça geniş bir kullanım alanı bulmaktadır. Nitekim bu sözleşmeler olmasa yükselen faizlerin etkisiyle değişken faizli kredilerle finanse edilmiş projelerin zararlı sonuçlanması kaçınılmaz olabilecektir. Projelerin karlılığını da ilgilendirdiğinden bu sözleşmelerle ilgili muhasebe işlemlerinin kredi faizi ile bütünleşecek şekilde yapılması daha uygun olacaktır.

Kaynakça

- John I.Tinner, For Treasury Prodvets, Second Edition,and joe M.Connelly, Accounting Artur Andersenxco. 1994
David Winstone, Financial Derivatives, Chapman & Hall, London , 1995.